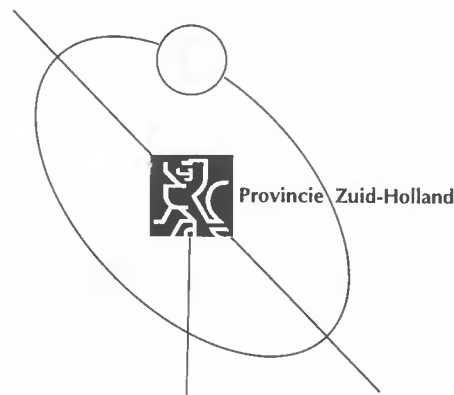

95-042

verslag cultuurbehoud 1992

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

BOEKMAN*stichting*

Studiecentrum voor kunst, cultuur en beleid

Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
telefoon bibliotheek 020-6243739

De uitleentermijn bedraagt 4 weken. Mits tijdig aangevraagd
is verlenging met 4 weken mogelijk, tenzij de publikatie
inmiddels is gereserveerd.

De uitleentermijn is verstreken op:

29 MEI 1991		
-------------	--	--

353: y. 025: y2. 025 (492. 61) (060. 555)

95-042

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

afbeelding op omslag: Watertoren van Hazerswoude-Rijndijk, gemeente Rijnwoude.
De achtkantige toren uit 1915 bezit een open betonskelet
met ronde bakstenen bovenbouw.

Boekmanstichting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

VERSLAG CULTUURBEHOUD

1992

Verslag Cultuurbehoud in de Provincie Zuid-Holland
1 januari 1992 - 31 december 1992

INHOUDSOPGAVE

Boekmanschting - Bibliotheek
Herengracht 415
1017 BP Amsterdam
Tel. 6243739

VOORWOORD	.....	3
BELEIDSVELD CULTUURBEHOUD	inleiding	4
	wettelijke taken provincie	4
	provinciaal monumentenbeleid; sectoraal.....	5
	provinciaal monumentenbeleid; facetmatig.....	5
	sectorale uitvoeringsinstrumenten.....	6
	provinciaal molenbeleid	6
	organisatie- en adviesstructuur	7
REVUE	activiteiten	9
	restauratiesubsidies	9
	molenrestauraties	10
	molenonderhoud	11
	maal- en draaipremies	11
	provinciaal prioriteitenoverzicht	11
	provinciale monumentenlijst	12
	monumentenwacht	12
	monumenten inventarisatie project	13
	archeologie	13
	geschiedbeoefening	13
ONTWIKKELINGEN	.....	15
BIJLAGEN		
	I subsidies monumentenfonds 1992	
	II subsidies oudheidkundig bodemonderzoek 1992	
	III overzicht maal- en draaipremies en onderhoudssubsidie molens 1992	
	IV provinciaal prioriteitenoverzicht	
	V provinciale monumentenlijst	
	VI monumenten inventarisatie project	
	VII samenstelling Provinciale Monumenten Commissie	
	VIII overzicht rijksmonumenten in Zuid-Holland per gemeente met toegewezen rijksbudget over de jaren 1997 en 1998	
	IX overzicht beschermde stads- en dorpsgezichten in Zuid-Holland per 31 december 1992	

VOORWOORD

Met dit verslag over het jaar 1992 wordt, evenals over afgelopen jaren het geval was, een overzicht gegeven van de resultaten van het gevoerde provinciaal beleid op het gebied van cultuurbehoud over de periode 1 januari - 31 december 1992.

Het doet mij deugd dat de ontwikkelingen die gedurende 1991 binnen het provinciaal monumentenbeleid in gang zijn gezet, waaronder de versterking van het facetmatig beleid, inmiddels een duidelijk effect blijken te hebben. Verder constateer ik dat in 1992, ondanks een noodzakelijke financiële taakstelling, er wederom een betekenisvolle bijdrage is geleverd aan de instandhouding van zeer vele monumentale objecten in Zuid-Holland.

De resultaten en activiteiten in deze verslagperiode overziend, stel ik vast dat er veel gebeurd is en dat de provincie Zuid-Holland een wezenlijke bijdrage heeft geleverd aan het behoud van het cultureel erfgoed op haar grondgebied.

prof. dr J. Pool
gedeputeerde cultuurbehoud

BELEIDSVELD CULTUURBEHOUD

inleiding

In 1992 werden eerdere aanzetten tot nieuwe ontwikkelingen binnen het provinciaal monumentenbeleid verder uitgewerkt. Naast een meer flexibele en projectmatige aanpak werd veelvuldig gebruik gemaakt van de eind 1991 herziene Regeling Monumentensubsidies Zuid-Holland die op 18 maart 1992 in werking trad. Een zeer belangrijk onderdeel van de herziening vormde een wijziging van de subsidiemogelijkheden voor onderhoud van molens. Het "open eind karakter" van deze regeling noodzaakte echter tot een financiële taakstelling voor twee categorieën restauratiesubsidies, te weten kerkelijke monumenten en rieten daken. Deze taakstelling werd gerealiseerd met de in mei 1992 aangenomen Meerjarenraming Monumentenfonds 1992-95 waarin werd aangetoond dat bij een ongewijzigd beleid het Monumentenfonds in 1995 uitgeput zou raken.

Ter ondersteuning van het beleid werd in 1992 de ontwikkeling van het project van geautomatiseerde gegevensverwerking voor de sector cultuurbehoud voortgezet. Dit project zal leiden tot het opzetten van een Cultuurbehoud Informatie Systeem (CIS), waarmee sneller en overzichtelijker informatie verstrekt kan worden. Tevens zal dit systeem van nut zijn bij het maken van beleidsmatige prognoses.

Verder was 1992 het jaar waarin nieuwe provinciale monumenten werden aangewezen, en het jaar waarin een deel van de resultaten van het Monumenten Inventarisatie Project werd opgeleverd.

wettelijke taken provincie

De Monumentenwet 1988 geeft de provincies een adviestaak inzake bescherming door het rijk van monumenten, die buiten de bebouwde kom gelegen zijn, alsook bij vergunningverlening tot wijziging van door het rijk beschermde monumenten buiten de bebouwde kom. Bovendien hebben de provincies een adviestaak inzake de bescherming van stads- en dorpsgezichten. De bescherming van stads- en dorpsgezichten vindt plaats via het bestemmingsplan. In het kader van de wetgeving op het gebied van de ruimtelijke ordening hebben de provincies ook hierbij een taak.

Op grond van afspraken met het rijk en ter uitvoering van een in 1984 door de Tweede Kamer aanvaarde motie hebben de provincies een taak waar het betreft het instandhouden van een instelling, die als doel heeft het inspecteren van rijksmonumenten binnen de provincie; de Stichting Monumentenwacht Zuid-Holland.

Voor wat betreft de verdeling van de rijksmiddelen voor restauraties heeft het rijk het accent bij de gemeenten gelegd. Met ingang van 1991 trad echter het Besluit Rijkssubsidiëring Restauratie Monumenten (BRRM 1990) in werking. Volgens dit besluit hebben de provincies de taak gekregen jaarlijks een prioriteitenoverzicht vast te stellen voor de restauraties van monumenten in de gemeenten die niet over een eigen monumentenverordening beschikken en waarvoor de minister van WVC een

restauratiebudget heeft berekend van minder dan f 100.000,- over dat jaar (bijlage VIII). In dit provinciaal prioriteitenoverzicht kunnen verder ook die gemeenten worden opgenomen die daartoe de wens te kennen hebben gegeven. (Zie ook: Revue; provinciaal prioriteitenoverzicht, p. 11).

In het kader van het door het rijk opgezette Monumenten Inventarisatie Project (MIP) hebben de provincies een coördinerende en uitvoerende taak (zie pagina 13).

provinciaal monumentenbeleid, sectoraal

Het provinciaal beleid is vastgelegd in de Nota Cultuurbehoud die op 1 juli 1989 van kracht is geworden. Het sluit aan bij de wettelijke adviesrol en richt zich in hoofdzaak op het landelijk gebied. Uitzondering vormen de gezichtsbepalende objecten als kerken, molens en torens.

Teneinde meer adequaat te kunnen reageren op de problemen op monumentengebied in Zuid-Holland is in 1991 een start gemaakt met het verstrekken van subsidies voor bijzondere projecten. Deze lijn is in 1992 is doorgetrokken. Een begin is gemaakt met het opstellen van meerjarenramingen van te verwachten subsidieverplichtingen. In mei 1992 hebben Provinciale Staten de Meerjarenraming 1992-95 vastgesteld.

Een planmatige aanpak volgens een meerjarenprogramma vereist echter betrouwbare prognoses over toekomstige ontwikkelingen en te verwachten subsidieaanvragen. Om aan die wens te kunnen voldoen is het in 1991 gestarte onderzoek naar de mogelijkheden van geautomatiseerde gegevensverwerking in 1992 voortgezet. Eind 1992 kon daadwerkelijk met de bouw van het Cultuurbehoud Informatie Systeem (CIS) gestart worden. Als alles naar wens verloopt zal het systeem in de loop van 1993 worden opgeleverd, waarna met het invoeren van gegevens kan worden gestart.

provinciaal monumentenbeleid, facetmatig

Cultuurbehoud wordt al lang niet meer beschouwd als een op zich staande activiteit. Naast het sectorale monumentenbeleid wordt dan ook steeds meer aandacht besteed aan het integratie van de monumentenzorg in andere beleidsvelden.

In 1992 is met name de interne ambtelijke coördinatie van monumentenzorg binnen het beleidsveld van de provinciale ruimtelijke ordening systematisch aangepakt. Vanuit bureau cultuur wordt geadviseerd omtrent cultuurhistorische waarden in bestemmings-, structuur- en streekplannen.

Ook is er geadviseerd met betrekking tot cultuurhistorische waarden in diverse projecten. Zo is in 1992 het project Kwetsbaarheidskaarten Landschap, geïnitieerd vanuit het bureau Landschap van de dienst Ruimte en Groen, van start gegaan. Cultuurhistorische waarden vormen hierbij één van de aspecten waaraan de kwetsbaarheid van het landschap voor bepaalde ingrepen wordt afgemeten. Voor het bepalen van de cultuurhistorische waarden werden in belangrijke mate gebruik gemaakt van de gege-

vens uit het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) die daartoe werden verwerkt in kaartmateriaal.

Eveneens was er betrokkenheid bij het, op waterstaatkundige verbetering gerichte project Lingewerken van de dienst Water en Milieu van de provincie Zuid-Holland.

sectorale uitvoeringsinstrumenten

De uitvoering van de beleidsvoornemens uit de Nota Cultuurbehoud heeft zijn beslag gekregen in de Regeling Monumentensubsidies Zuid-Holland 1989 en de Provinciale Monumentenverordening, die beide op 1 juli 1989 van kracht werden. Voor een aantal in de Regeling Monumentensubsidies Zuid-Holland 1989 geregelde zaken, te weten de onderhoudssubsidieregeling en maal- en draaipremieregeling voor molens, gold als ingangsdatum 1 januari 1990.

In de Meerjarenraming Monumentenfonds 1992-95, uitgebracht in mei 1992, werd geconstateerd dat het verplichtingenniveau binnen het provinciaal monumentenfonds in de komende jaren zodanig zou stijgen dat dit fonds uitgeput zou raken. Teneinde dit te voorkomen hebben Provinciale Staten daarop besloten om voor datzelfde jaar maximum totaalbedragen in te stellen voor de subsidiecategorieën van kerken en rieten daken. Voor de categorie kerken bedroeg dit maximum f 400.000,-, voor die van rieten daken f 200.000,-.

Op grond van de Provinciale Monumentenverordening is het mogelijk monumenten, die niet van nationale betekenis zijn maar wel een regionale waarde vertegenwoordigen, te beschermen. Dit laatste houdt tevens verband met het Monumenten Inventarisatie Project (MIP). Bepaalde geïnventariseerde objecten, waarvoor bescherming op korte termijn noodzakelijk is, kunnen op basis van de verordening beschermd worden. Op de lijst geplaatste en dus door de provincie beschermde objecten kunnen in beginsel ook voor een provinciaal subsidie in aanmerking komen. In 1992 zijn twee objecten op de provinciale monumentenlijst geplaatst en werd de procedure voor een derde monument gestart. In totaal zijn er daarmee per 31 december 1992 zes objecten geplaatst op de provinciale monumentenlijst (zie bijlage VI)

Aangezien de monumentenverordening in een behoefte blijkt te voorzien hebben Provinciale Staten in december 1992 besloten deze verordening per 1 januari 1993 met een periode van drie jaar te verlengen tot 31 december 1995. Tevens heeft een kleine juridische aanpassing van de verordening plaatsgevonden, betreffende de bezwaar- en beroepsprocedure die eigenaren kunnen volgen ingeval van vergunningverlening krachtens de verordening.

provinciaal molenbeleid

Mede op grond van de resultaten van onderzoek naar de onderhoudstoestand van de 218 in onze provincie nog aanwezige complete traditionele windmolens hebben Provinciale Staten besloten met ingang van 1 januari 1992 de subsidiemogelijkheden

voor molenonderhoud aanmerkelijk te verruimen. De subsidieregeling stimuleert de eigenaren en beheerders zelf ook meer in onderhoud te investeren. Indien het lukt de gezamenlijke onderhoudsinspanning daadwerkelijk te vergroten, dan zal de restauratiebehoefte op termijn verminderen. De effecten van deze verruiming zullen eerst in 1993 zichtbaar kunnen worden, omdat onderhoudssubsidies achteraf worden toegekend.

Voorts hebben PS besloten met ingang van 1992 gedurende drie jaar jaarlijks f 300.000 beschikbaar te stellen ten behoeve van het wegnemen van knelpunten in het financiële beheer van molenstichtingen en van het bevorderen van urgente molenrestauraties. In dit kader is aan de Rijnlandse Molenstichting een bijdrage toegekend ter sanering van een slepende negatieve vermogenspositie, die de beherende taak ernstig belemmerde. In het kader van de restauratie-impuls zijn bijdragen toegekend aan de volgende molens:

- Hoogmadese Molen (Hoogmade)
- Grosmolen (Hoogmade)
- 't Vliegend Hert ('s-Gravendeel)
- De Dankbaarheid (Herkingen)
- De Blokker (Kinderdijk)

In het kader van de voorbereiding van het in de Nota Planbeoordeling opnemen van een richtlijn ter bescherming van de molenomgeving (molenbiotoop) is een groot aantal biotopen - bij wijze van stage-opdracht - geïnterviewd. De inventarisatie bevestigde de indruk, dat de bestaande "aanbeveling" een te zwak instrument is gebleken om biotopen daadwerkelijk te beschermen.

In het verslagjaar werd de inventarisatie van de 140 molenrestanten, de zogeheten molenrompen en -stompen, afgerond. Indien daartoe de benodigde capaciteit beschikbaar is, wordt in 1993 gestreefd naar het formuleren van criteria voor de instandhouding en bescherming van molenrestanten.

Besprekingen tussen provincie, gemeenten Alphen a/d Rijn en het Waterschap De Aarlanden over handhaving van de hoofdbemalingsfunctie van de Molenviergang Aarlanderveen waren aan het eind van het verslagjaar nog niet afgerond.

organisatie- en adviesstructuur

Binnen de afdeling Culturele en Sociale Zaken (CuSoZa) van de Dienst Welzijn, Economie en Bestuur (WEB) is het bureau Cultuur belast met de beleidsvoorbereiding en -uitvoering van het monumentenbeleid.

Hiertoe beschikt het bureau over 1,8 formatie voor monumentenbeleid, 3,1 formatie voor molens, en een gedeeltelijke formatieplaats voor de financiële en administratieve afhandeling. Eind 1992 is een reorganisatie van het bureau van start gegaan die in 1993 zijn beslag zal krijgen.

In 1992 waren er vijf tijdelijk medewerkers werkzaam voor het Monumenten Inventarisatie Project (zie onder Revue, p. 13). Met ingang van 1 mei van dit jaar is een tijdelijke kracht aangesteld voor de duur van een jaar, in het kader van een werkervaringsproject. Deze heeft administratieve werkzaamheden verricht ten behoeve van het Cultuurbehoud Informatie Systeem (CIS).

Gedeputeerde Staten laten zich bovendien adviseren door de Provinciale Monumenten Commissie (PMC). In het verslagjaar bracht de commissie eenmaal positief, eenmaal een verdeeld en tweemaal een negatief advies uit aangaande bescherming krachtens de Provinciale Monumentenverordening. Bovendien adviseerde zij eenmaal omtrent een adviesvraag van het rijk krachtens artikel 3 van de Monumentenwet (plaatsing/afvoer van de rijksmonumentenlijst) en driemaal omtrent een adviesaanvraag van het rijk krachtens artikel 11 van de Monumentenwet (vergunning tot wijziging/sloop van een rijksmonument). Daarnaast adviseerde de PMC omtrent het Provinciaal Prioriteitenoverzicht, het project Lingewerken en over aanvragen voor subsidie krachtens de Subsidieregeling Oudheidkundig Bodemonderzoek.

De commissie kende in de eerste helft van 1992 drie werkgroepen met een specifieke deskundigheid, te weten die voor monumenten, molens en archeologie (zie bijlage VIII). In juli 1992 werd een nieuwe PMC, met een gewijzigde organisatiestructuur geïnstalleerd. De PMC bestaat nu uit drie secties, te weten voor monumenten, molens en archeologie. Deze secties kunnen zelfstandig maar ook gezamenlijk Gedeputeerde Staten adviseren.

REVUE

activiteiten

Een groot aantal molens in Zuid-Holland is betrokken geweest bij de jaarlijkse Nationale Molendag, welke plaatsvond op 9 mei. Bij dit evenement werd het publiek in de gelegenheid gesteld om in bedrijf zijnde molens te bezichtigen.

Gedurende het verslagjaar werd de afronding van enkele molenrestauraties luister bijgezet door middel van een feestelijke opening. Zo werd op 16 mei molen Landzigt te Zuid-Beijerland (gemeente Korendijk) door gedeputeerde Pool weer in bedrijf gesteld. Deze molen is zowel letterlijk als figuurlijk uit de as herrezen nadat een zware brand begin 1990 de molen grotendeels had verwoest. Andere molens die na herstel weer in bedrijf konden worden genomen waren; op 4 september molen de Windlust te Achthuizen (gemeente Oostflakkee) en molen de Vriendschap te Bleskensgraaf (gemeente Graafstroom); op 11 september molen De Hoop te Maassluis en op 6 november molen de Jan van Arkel te Arkel (Giessenlanden).

Vermeldenswaard is ook de voorbereiding tot verplaatsing van de Pendrechtse molen van Rotterdam naar Barendrecht, dit in verband met de slechte molenbiotoop. Op 4 september werd op symbolische wijze hiervoor de eerste paal geslagen. De molen zal in 1993 naar de nieuwe locatie worden verplaatst.

De Provinciale Monumenten Commissie (PMC) kreeg dit jaar een nieuwe organisatiestructuur. De drie afzonderlijke secties voor monumenten, molens en archeologie werden op 12 juli geïnstalleerd (zie bijlage VII).

Op zaterdag 12 september vond de Open Monumentendag plaats. Onder de vele opengestelde rijksmonumenten bevond zich ook het in provinciaal bezit zijnde huis Ter Wadding te Voorschoten. Dit landgoed trok veel publiek. Het voormalige Merula-weeshuis aan de Catharijnehof te Brielle was die dag helaas gesloten wegens verhuizing van de provinciale medewerkers naar het nieuwe districtskantoor in Dordrecht.

restauratiesubsidies

Op grond van de Regeling Monumentensubsidies 1989 kan onder bepaalde voorwaarden subsidie worden verstrekt voor de restauratie van monumenten. Tijdens de verslagperiode zijn, inclusief de diverse projectsubsidies, ruim 160 subsidies toegekend, met een totaal aan verplichtingen van f 2.462.500,- (zie ook bijlage I).

In de praktijk zal een restauratie pas doorgang vinden als aan een eigenaar ook subsidies van andere overheden zijn toegezegd. Uit overwegingen van duidelijkheid (naar eigenaren) conformeert de provincie zich voor wat betreft de vaststelling van de subsidiabele restauratiekosten aan de vaststelling daarvan door de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Dit laatste geldt niet voor de molens omdat de provincie de eigen deskundigheid hier laat prevaleren.

De eindafrekening van het definitieve subsidie vindt pas plaats na afloop van realisering van de restauratie. Geruime tijd kan verlopen tussen subsidieaanvraag en eindafrekening. Om deze reden is gekozen voor de instelling van een Fonds Restauratie Monumenten. Dit fonds maakt het ook mogelijk tijdens de restauratie subsidievoorschotten te verstrekken.

Het grillige verloop van het subsidietraject, dat naast genoemde factoren afhankelijk is van de omvang en duur van de restauratie, bemoeilijkt budgetbeheer en budgetprognose op jaarbasis. Met behulp van het CIS (zie pagina 5) zal het mogelijk worden het subsidieverloop nauwkeuriger te volgen en nauwkeuriger dan nu het geval is prognoses te doen omtrent de toekomstige vraag naar subsidie, waarbij de meerjarenramingen van de gemeenten belangrijke basis-informatie verschaffen.

In 1992 is aan Provinciale Staten een eerste meerjarenraming voorgelegd. Deze was echter nog gebaseerd op voorlopige aannames.

Verplichtingen Monumentenfonds 1992

categorie	aantal	toekenning
kerken	15	374.647,00
kerktorens	7	144.687,00
watertorens	1	15.000,00
molens (restauratie)	23	746.107,00
molens (aankoop)	1	25.000,00
landhuizen/kastelen	1	100.000,00
woonhuizen	5	30.876,00
boerderijen (restauratie)	7	121.556,00
boerderijen (onderhoud)	4	20.000,00
rieten daken	46	354.385,00
gemalen en sluizen	2	50.000,00
cultuurhistorische elementen	2	7.120,00
projecten/diversen	48	376.788,00
Monumenten Inventarisatie Project		96.334,00
totaal	162	2.462.500,00

In bovenstaand overzicht is uitgegaan van het jaar waarin een subsidie voorlopig of definitief is toegekend (de verplichting daartoe is aangegaan) en derhalve niet van het jaar, waarin het subsidie is uitbetaald. De vrije ruimte in het fonds wordt bepaald na aftrek van de aangegane verplichtingen, het fondssaldo na aftrek van de betalingen.

molenrestauraties

In het verslagjaar is bijgedragen aan de restauratie van 23 molens, 5 meer dan in 1991. Het totaal bedrag aan restauratiesubsidies bedroeg in 1992 f 746.107,- tegen f 726.389,- in het voorafgaande jaar. In verreweg de meeste gevallen is het doorgaan van een molenrestauratie afhankelijk van het door de betreffende gemeente beschikbaar stellen van subsidie uit het door het rijk daartoe aan de gemeente beschikbaar gestelde restauratiebudget. Aangezien veel molens zich bevinden op grondgebied van

kleinere gemeenten met relatief geringe budgetten, komt het restauratiebudget slechts mondjesmaat beschikbaar. De categorie molens blijkt het zwaarst beslag te leggen op de budgetten in de gemeentelijke meerjarenramingen voor restauratie van monumenten, zo blijkt uit een analyse van deze ramingen.

molenonderhoud

Van de mogelijkheid tot het aanvragen van onderhoudssubsidie is ruim gebruik gemaakt. Afgezien van de molens in provinciaal eigendom is voor 32 molens - waaronder een aantal in restauratie zijnde molens - geen subsidie gevraagd. In totaal is voor een bedrag van f 727.821,53 subsidie verstrekt (zie bijlage III). Het maximale provinciale onderhoudssubsidie (per molen) bedroeg in het verslagjaar f 5.000,- (voor particuliere molens).

Opvallend is, dat eigenaren van meerdere molens inderdaad gebruik maken van de mogelijkheid tot "poolen" van de onderhoudskosten van hun molens. Ter voorkoming van - grote en dure - restauraties is hier de zogeheten poolregeling voor onderhoudskosten toegepast. Deze regeling maakt het mogelijk om, in het geval dat een eigenaar meerdere molens in bezit heeft, ter bepaling van de subsidiabele onderhoudskosten uit te gaan van de gemiddelde onderhoudskosten per molen. Op deze wijze kunnen de beschikbare gelden optimaal worden benut zodat groter onderhoud tijdig uitgevoerd kan worden. Overigens is als voorwaarde gesteld dat het gezamenlijk provinciaal subsidie niet hoger zal zijn dan het maximum subsidie dat per afzonderlijke molen beschikbaar zou zijn.

maal- en draaipremies

Molens, die niet draaien raken eerder in verval, terwijl met het draaien ook wordt benadrukt dat molens "werkende" monumenten zijn. Daarom wordt het draaien gestimuleerd via een premieregeling. Daartoe is op een groot aantal molens een telmechanisme geplaatst. Het draaien is vooral mogelijk door de inzet van enthousiaste vrijwillige molenaars, die daartoe een speciale opleiding hebben gevolgd. Over het verslagjaar is voor een totaalbedrag van f 127.900,- aan premies uitgekeerd (zie bijlage III).

provinciaal prioriteitenoverzicht

Een met ingang van 1991 nieuwe wettelijke taak voor de provincies is het opstellen van een zogeheten provinciaal prioriteitenoverzicht voor de restauraties van monumenten in die gemeenten die geen monumentenverordening hebben en door de minister van WVC een rijksbudget toegewezen hebben gekregen dat lager is dan f 100.000,-. Voor 1 januari 1993 diende de provincie zo'n prioriteitenoverzicht op te stellen met betrekking tot het jaar 1998. In Zuid-Holland betrof dit de gemeenten Bleiswijk, Capelle aan den IJssel, Cromstrijen, Leiderdorp, Oud-Beijerland en Sassenheim.

Volgens de meerjarenramingen van deze gemeenten bedroeg hun totale restauratiebehoefte voor het jaar 1998 f 3.396.302,-. Het door het rijk aan de provincie toegewezen budget voor de restauraties in deze gemeenten bedroeg voor datzelfde jaar daarentegen slechts f 213.886,-. Gezien de geringe hoogte van dit budget moesten noodgedwongen scherpe keuzes gemaakt worden. In het provinciaal prioriteitenoverzicht zijn die monumenten opgenomen waarvan de restauratie reeds voltooid is, maar waarvan het subsidie nog afbetaald dient te worden, alsmede monumenten waarvan de restauratie volgens de gemeente urgent is, en waarvan de restauratieplannen in een vergevorderd stadium zijn.

Tevens hebben GS het prioriteitenoverzicht voor de jaren 1996 en 1997 gewijzigd. Ten eerste omdat de minister van WVC nog een bezuiniging had doorgevoerd op de budgetten waarvan in het oorspronkelijke overzicht was uitgegaan en ten tweede omdat de gemeente Binnenmaas te kennen had gegeven zelf de verdeling van hun budget te willen verzorgen.

Naar aanleiding van de geconstateerde financieringsproblemen is gezocht naar de wijze waarop de provincie meer tegemoet kan komen aan de grote restauratiebehoeften in genoemde gemeenten. In 1993 zullen daartoe concrete voorstellen gedaan worden.

Voor de prioriteitenoverzichten wordt verwezen naar bijlage IV.

provinciale monumentenlijst

In 1992 zijn twee monumenten, te weten het gemaal van de polder Langerak te Langerak en de watertoren te Hazerswoude geplaatst op de provinciale monumentenlijst. In totaal stonden er daarmee per 31 december 1992 6 monumenten op de provinciale monumentenlijst. Bovendien werd de procedure gestart tot aanwijzing van villa Maritima te Wassenaar als provinciaal monument.

Voor een overzicht van de lijst per 31 december 1992 raadplege men bijlage V.

monumentenwacht

De provincie subsidieert de Stichting Monumentenwacht Zuid-Holland, die is aangesloten bij de Federatie Monumentenwacht Nederland. De monumentenwacht inspecteert jaarlijks de bij haar als abonnee aangemelde beschermde monumenten. Sedert 1 juli 1989 is de subsidieregeling gewijzigd en subsidieert de provincie de Monumentenwacht voor 85% in de personeelskosten van de administrateur en vier teams monumentenwachters.

Het overleg met de Stichting Monumentenwacht Zuid-Holland over de toekomstige wijze van subsidiëren is in 1992 voortgezet, maar heeft nog niet tot resultaat geleid. Wel is aan de monumentenwacht meegedeeld dat de huidige subsidieregeling conform de Algemene Subsidie Verordening met ingang van 1 januari 1994 ingetrokken dient te worden.

monumenten inventarisatie project

Het Monumenten Inventarisatie Project (MIP) is een landelijk project dat door de twaalf provincies en de vier grote steden wordt uitgevoerd. Doel van het project is een overzicht te verkrijgen van de architectuur en stedenbouwkundige structuren uit de periode 1800-1945.

In de verslagperiode zijn er van circa 15 gemeenten historisch-geografische beschrijvingen opgesteld. In 9 gemeenten hebben objectinventarisaties plaatsgevonden, waarbij ca. 1.400 objecten en complexen zijn geïnventariseerd.

De gegevens van het MIP worden meer en meer gebruikt, zowel intern als extern. Intern worden de resultaten van het MIP met name gebruikt bij de advisering over cultuurhistorische waarden in bestemmings- en bouwplannen. Extern komen er steeds meer vragen van gemeenten en particulieren.

Over het MIP is voor het jaar 1992 afzonderlijk verslag gedaan. Bijlage VI geeft een beeld van de stand van zaken op 31 december 1992.

archeologie

Bij de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) is een provinciaal archeoloog voor Zuid-Holland aangesteld, waarvan de personeelslasten voor 50% door de provincie worden gesubsidieerd. De provinciaal archeoloog wordt bijgestaan door een assistent, die voor 100% wordt gesubsidieerd in de personeelslasten.

Behalve de subsidiëring van beide functionarissen kent de provincie subsidies toe voor het uitvoeren van oudheidkundig bodemonderzoek tot 50% van de aan derden te betalen kosten. Per jaar was daarvoor op de begroting f 100.000,- beschikbaar. Aan dit budget is in 1992 een extra bedrag van f 50.000,- toegevoegd om tegemoet te kunnen komen aan de stijgende behoefte aan noodopgravingen.

Het totaalbedrag van f 150.000,- wordt, na advisering door de desbetreffende deskundigen uit de PMC (bijlage VII), verdeeld over de aanvragers. Bijlage III geeft een overzicht van de toegekende bedragen.

Tenslotte valt te vermelden dat jaarlijks een subsidie van f 4.000,- wordt verstrekt aan de Archeologische Werkgemeenschap Nederland waardoor de activiteiten van deze vrijwilligersorganisatie mede mogelijk gemaakt worden

geschiedbeoefening

Sedert 1986 is - mede op initiatief van de provincie - de Stichting Regionale Geschiedbeoefening Zuid-Holland actief, voorheen geheten Provinciaal Overleg Geschiedbeoefening. Deze stichting vervult een overkoepelende en coördinerende functie voor de lokale en regionale historische verenigingen in onze provincie. Zij bevordert de deskundigheid bij deze verenigingen en begeleidt projecten en publicaties. In mei 1992 hebben Provinciale Staten besloten deze stichting met een bedrag

van f 60.000,- te subsidiëren, teneinde enige continuïteit te kunnen brengen in de werkzaamheden van de stichting.

Daarnaast geeft de provincie jaarlijks subsidie aan enkele regionale/provinciale historische verenigingen om het de verenigingen mogelijk te maken hun activiteiten op het terrein van de geschiedenis en genealogie in Zuid-Holland voort te zetten.

ONTWIKKELINGEN

Het beleidsveld van de monumentenzorg is, zowel op gemeentelijk, landelijk als provinciaal niveau, voortdurend in ontwikkeling. Allereerst wordt onderkend dat de financiering van de monumentenzorg op grote problemen stuit.

In 1992 is een start gemaakt met de evaluatie van de wet- en regelgeving op nationaal niveau. De provincie is hier, in IPO-verband, uiteraard bij betrokken.

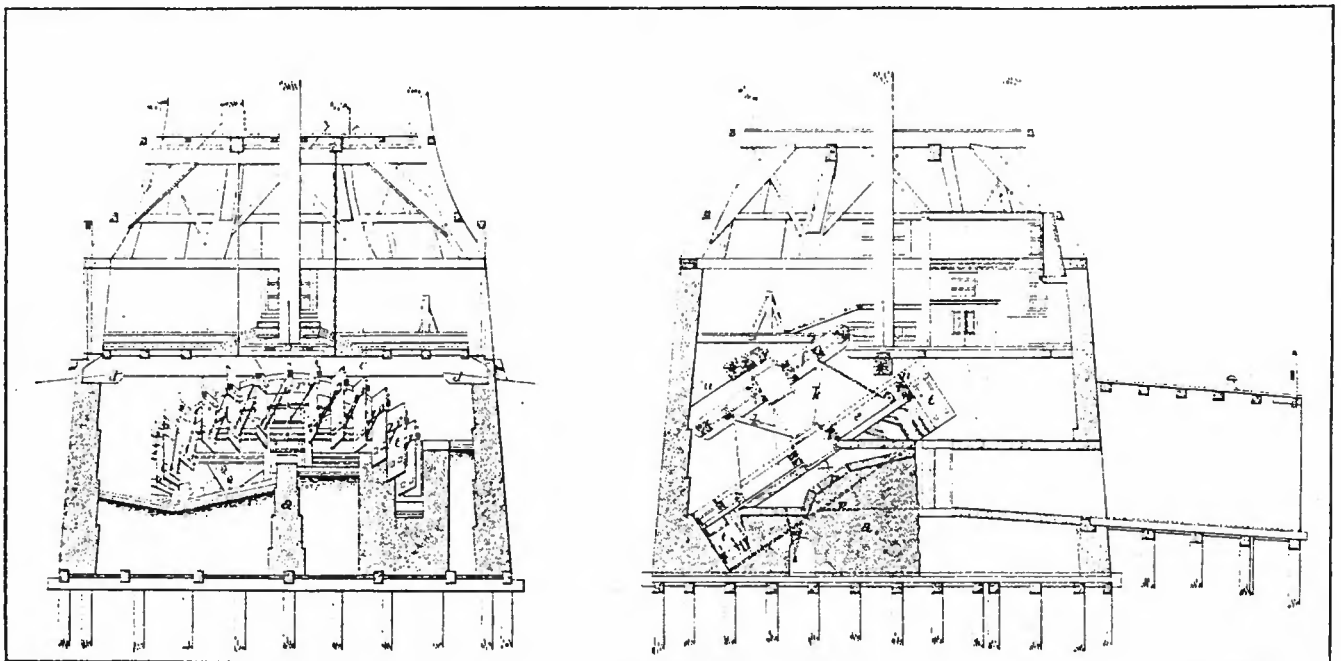
Op provinciaal niveau hebben deze ontwikkelingen gevolgen voor het beleid op het terrein van het cultuurbehoud.

Voorstellen worden ontwikkeld om een duidelijker accent te leggen op de subsidiëring van onderhoudskosten en daarbij de Monumentenwacht Zuid-Holland actief te betrekken. Gezien de grote vraag die er nog steeds blijkt te zijn is het niet reëel de subsidiëring van restauraties stop te zetten, wel zullen in de toekomst waarschijnlijk maximumbudgetten ingesteld moeten worden voor meerdere subsidie categorieën.

Het facetbeleid en de integratie van cultuurhistorische kwaliteit in ruimtelijke planvormen zal in de komende jaren uitgebreid worden, indien daartoe aanvullende ambtelijke capaciteit beschikbaar komt.

Eind 1993 wordt het Monumenten Inventarisatie Project afgerond. Een daaropvolgend selectieproject zal naar verwachting zorgen voor een forse toename van het aantal beschermde monumenten.

Bovenstaande foto toont het restant van de Molen A nr.1, gelegen in de Bleiswijkse Droogmakerij (gemeente Bleiswijk). Deze molen(stomp) uit 1772 is uitgerust met een zogenaamd 'hellend scheprad'. Als zodanig vormt dit exemplaar het enig overgebleven voorbeeld in Nederland waar een dergelijke constructie (zie tekening) nog duidelijk herkenbaar aanwezig is. Andere molens waar het principe van het hellend scheprad werd toegepast - waaronder een achttal in de Bleiswijkse Droogmakerij - zijn inmiddels verdwenen. Vanwege zijn uniciteit is de Molen A nr.1 beschermd als rijksmonument.

(Foto: Rijksdienst voor de Monumentenzorg. Tekening overgenomen uit: J.D. Storm Buysing, 1864, "Handleiding tot de kennis der waterbouwkunde". Breda, derde druk).

object	toegekend subsidie
kerken	
Alphen a/d Rijn, R.K. kerk te Langeraar	75.000,-
Bernisse, N.H. kerk te Geervliet	7.592,-
Delft, Oud-Katholieke kerk	1.719,-
Den Haag, orgel Oud-Katholieke kerk	45.729,-
Dordrecht, Evangelisch-Lutherse kerk	42.597,-
Gravenzande, N.H. kerk	25.172,-
Jacobswoude, N.H. kerk te Rijnsateswoude	7.213,-
Leiden, Hartebrugkerk	14.004,-
Leimuiden, R.K. kerk St. Jan de Doper	15.080,-
Nieuwerkerk a/d IJssel, N.H. kerk	33.646,-
Nootdorp, N.H. kerk	12.849,-
Rotterdam, Oud-Katholieke kerk	3.084,-
Strijen, orgel Gereformeerde kerk	28.121,-
Westvoorne, N.H. kerk te Oostvoorne	57.855,-
Zederik, N.H. kerk te Tienhoven	4.986,-
totaal kerken	374.647,-
kerktorens	
Gorinchem, klokketoren Dalempoort	25.000,-
Gorinchem, spits St. Janskerk	9.500,-
Jacobswoude, toren R.K. kerk St. Jan de Doper	25.000,-
Katwijk, toren Oude Kerk	10.187,-
Maassluis, toren Grote Kerk	25.000,-
Ter Aar, toren R.K. Kerk H. Adrianus	25.000,-
Zederik, toren N.H. Kerk	25.000,-
totaal kerktorens	144.687,-

(vervolg bijlage I)

object	toegekend subsidie
watertorens	
Rijnwoude, watertoren Hazerswoude	15.000,-
totaal watertorens	
	15.000,-
molens	
Alblasserdam, Blokweersemlen	50.000,-
Alkemade, nr. Lijkermolen 2	50.000,-
Alkemade, Googermolen	50.000,-
Dirksland, De Dankbaarheid te Herkingen	50.000,-
Graafstroom, Goudriaanse molen te Goudriaan	5.537,-
Graafstroom, Kooiwijkse molen	12.708,-
's-Gravendeel, molen 't Vliegend Hert	8.774,-
Hellevoetsluis, Korenmolen Nieuwenhoorn	50.000,-
Jacobswoude, Grosmolen te Hoogmade	50.000,-
Jacobswoude, Hoogmadensche molen te Hoogmade	37.068,-
Jacobswoude, Geestmolen te Rijnsaterwoude	21.182,-
Korendijk, Molen Simonia te Piershil	32.765,-
Korendijk, molen de Swaen te Nieuw-Beijerland	35.895,-
Maasland, molen Drie Lelies	25.268,-
Maassluis, Korenmolen de Hoop	47.534,-
Nieuw-Lekkerland, Lage Molen	7.182,-
Rijnwoude, molen de Rooie Wip Hazerswoude	50.000,-
Rijnwoude, molen Nieuw Leven te Hazerswoude	23.100,-
Schiedam, molen de Palmboom	40.500,-
Warmond, Zwanburgermolen	50.000,-
Wateringen, molen de Windlust	48.594,-
totaal molens	
	746.107,-¹⁾
molens (aankoop)	
Korendijk, molen Landzigt te Zuid-Beijerland	25.000,-
totaal molens (aankoop)	
	25.000,-

(vervolg bijlage I)

object	toegekend subsidie
landhuizen/kastelen	
Oegstgeest, Endegeesterstraatweg 5,	100.000,-
totaal landhuizen/kastelen	100.000,-
woonhuizen	
Brielle, Voorstraat 139	8.433,-
Goedereede, Noordzijde Haven 9	2.787,-
Liesveld, Nieuwe Veer 83 te Streefkerk	2.290,-
Vianen, Voorstraat 49	14.461,-
Voorschoten, Bosbaanwoning	2.905,-
totaal woonhuizen	30.876,-
boerderijen (restauratie)	
Alphen a/d Rijn, Kortsteekterweg 44	30.000,-
Giessenburg, Slingelandseweg 22	30.000,-
Giessenburg, Peursumseweg 103	2.401,-
Graafstroom, Pepperstraat 48 te Oud Alblas	14.593,-
Graafstroom, Oosteinde 20 te Oud Alblas	7.602,-
Graafstroom, Noordzijde 11 te Goudriaan	6.960,-
Monster, Haagweg 95	30.000,-
totaal boerderijen (restauratie)	121.556,-
boerderijen (onderhoud)	
Giessenlanden Slingelandseweg 2 te Giessenburg	4.000,-
Graafstroom, Graafdijk 51 te Molenaarsgraaf	4.000,-
Graafstroom, Graafdijk West 28 te Molenaarsgraaf	4.000,-
Heerjansdam, Develweg 1	4.000,-
Liesveld, Bergstoep 30 te Streefkerk	4.000,-
totaal boerderijen (onderhoud)	20.000,-

(vervolg bijlage I)

<u>object</u>	<u>toegekend subsidie</u>
rieten daken	
Albrandswaard, Nieuweweg 7 te Rhoon	34.260,- ²⁾
Alphen a/d Rijn, Kortsteekterweg 44	23.882,-
Bergambacht, Achterbroek 55a te Berkenwoude	4.666,-
Bergambacht, Benedenberg 83	2.249,-
Bergambacht, Lekdijk West 105	2.033,-
Bergambacht, Tussenlanen 25	1.005,-
Berkel en Rodenrijs, Rodenrijseweg 583	3.338,-
Bodegraven, Dammekant 38	8.512,-
Bodegraven, Noordzijde 134	1.374,-
Bodegraven, Noordzijde 135	9.923,-
Bodegraven, Weijland 20	1.126,-
Bodegraven, Zuidzijde 71	7.311,-
Giessenlanden, Peursumseweg 103 te Giessenburg	11.830,-
Graafstroom, Oosteinde 20 te Oud Alblas	5.711,-
Graafstroom, A. 35 te Ottoland	2.684,-
Graafstroom, Zuidzijde 85 te Goudriaan	1.471,-
Graafstroom, Zuidzijde 84 te Goudriaan	5.127,-
Graafstroom, Zuidzijde 97 te Goudriaan	1.674,-
Graafstroom, Zuidzijde 98 te Goudriaan	5.091,-
Jacobswoude, Heilige Geestmolen te Rijnswaterwoude	13.836,-
Jacobswoude, Woudsedijk 11 te Rijnsaterwoude	6.310,-
Leerdam, Hoogeind 23	3.431,-
Leerdam, Hoogeind 36	2.951,-
Leerdam, Recht van ter Leede 33	13.609,-
Leerdam, Schoonrewoerdse Kerkweg 3a	4.160,-
Leiderdorp, Achthovenerweg 9-11	9.540,-
Liesveld, Achterland 17 te Groot Ammers	6.789,-
Maasland, Westgaag 56	5.718,-
Monster, Wateringseweg 22 te Poeldijk	28.298,-

(vervolg bijlage I)

object	toegekend subsidie
-----	
rieten daken (vervolg)	
Rijnwoude, Gemeeneweg 20 te Hazerswoude	3.271,-
Nieuwerkerk a/d IJssel, 's-Gravenweg 8	6.221,-
Ouderkerk, Oudelandseweg 3 te Ouderkerk a/d IJssel	3.271,-
Pijnacker, Overgauwseweg 50	6.022,-
Reeuwijk, Gravenkoopsedijk 2	15.326,-
Ridderkerk, Voorweg 2	25.475,-
Vianen, Diefdijk 3 te Zijderveld	10.978,-
Vianen, Diefdijk 9 te Zijderveld	6.489,-
Vianen, Tienhovenseweg 27 te Everdingen	6.125,-
Vianen, Hoevenweg 6 te Hagestein	10.974,-
Vianen, Lekdijk 47 te Everdingen	5.878,-
Vianen, Zijderveldselaan 5 te Zijderveld	7.071,-
Vlist, Schoonouwenseweg 3 te Stolwijk	3.854,-
Westvoorne, Zwartelaan 1 te Oostvoorne	8.788,-
Zederik, Zouwendijk 77 te Meerkerk	7.359,-
Zederik, Hei- en Boeicopseweg 143 te Hei- en Boeicop	9.616,-
Zoeterwoude, Weipoortseweg 32	6.577,-
-----	
totaal rieten daken	354.385,- ³⁾
kleine en overige cultuur-historische elementen	
Jacobswoude, hooiberg Geestmolen te Rijnsaterwoude	1.314,-
Lisse, tuinmuur landgoed De Keukenhof	5.806,-
-----	
totaal cultuur-historische elementen	7.120,-
gemalen en sluizen	
Vlist, gemaal De Hooge boezem te Haastrecht	25.000,-
Vlist, Stolwijkersluis te Stolwijk	25.000,-
-----	
totaal gemalen/sluizen	50.000,-

(vervolg bijlage I)

project	toegekend subsidie
-----	
projecten/diversen	
Alphen aan den Rijn, molenviergang Aarlanderveen	1.131,-
Liesveld, roedenloods Groot Ammers	17.000,-
Liesveld, stadswallen Nieuwpoort	100.000,-
Vlist, gemaal De Hooge Boezem te Haastrecht	25.000,-
impuls oudheidkundig bodemonderzoek	50.000,-
inventarisatie gemalen	6.612,-
inventarisatie molenrompen/-stompen	1.483,-
project geschiedbeoefening	60.000,-
promotie cultuurbehoud	10.848,-
diversen onvoorzien (nabetalingen, aanvullingen)	104.714,-
-----	
totaal projecten/diversen	376.788,-
Monumenten Inventarisatie Project (MIP)	96.334,-
-----	
totaal MIP	96.334,-
=====	=====
totaal 1992	2.462.500,- ⁴⁾
=====	

Onderstaande noten dienen ter verklaring voor afwijkingen van bedragen zoals gepubliceerd in de Meerjarenraming Monumentenfonds 1993-1996 (juni 1993).

- 1) Gecorrigeerd voor een bedrag ter grootte van f 40.434,- (behorend tot het budgetjaar 1993). Oorspronkelijk totaalbedrag was f 786.541,-.
- 2) Dubbelboeking ter grootte van f 16.819,-.
- 3) Gecorrigeerd voor 2); oorspronkelijk totaalbedrag was f 371.204,-.
- 4) Gecorrigeerd voor 1) en 2); oorspronkelijk totaalbedrag was f 2.519.753,-.

---

 reguliere opgravingen

---

aanvrager	locatie onderzoek	toekenning

Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam	Spijkenise, grafveld	9.845,45
Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam	Schiedam, ABC-complex	19.690,89
Bureau Oudheidkundig Onderzoek Rotterdam	Rockanje, Oudeweg	19.690,89
Gemeente Den Haag	Den Haag, Lozerlaan	2.334,29
Rijksdienst voor het Oud- heidkundig Bodemonderzoek	Leidschendam, Corbulogracht	5.152,71
Rijksdienst voor het Oud- heidkundig bodemonderzoek	Leidschendam, Leeuwenberg	19.690,89
Rijksdienst voor het Oud- heidkundig bodemonderzoek	Valkenburg	5.250,87
Rijksdienst voor het Oud- heidkundig bodemonderzoek	Vlaardingen	19.690,89

---

 noodopgravingen

---

aanvrager	locatie onderzoek	toekenning

Gemeente Leidschendam	Leidschendam, Landscheiding	1.500,00
Instituut voor Pre- en Protohistorie	Midden-Delfland, "Kraaiennest"	10.396,79
Instituut voor Pre- en Protohistorie	Schiedam, Polderweg	10.501,81
Instituut voor Pre- en Protohistorie	Schipluiden, site 21.28	10.501,81
Reconstructie Commissie Midden Delfland	Schipluiden, Dorppolder	15.752,71

---

totaal		150.000,00
--------	--	------------

Molens in eigendom bij de provincie Zuid-Holland

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>kosten instandhouding</i>
Leidschendam	Ondermolen ¹⁾	g.t.	n.v.t.	16.280,94
	Middelmolen ¹⁾	g.t.	n.v.t.	9.048,88
	Bovenmolen ¹⁾	g.t.	n.v.t.	21.643,18
Nieuw- Lekkerland	Overwaard nr.1 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	2.284,55
	Overwaard nr.2 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	1.575,26
	Overwaard nr.3 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	3.884,90
	Overwaard nr.4 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	39.807,80
	Overwaard nr.5 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	11.153,50
	Overwaard nr.6 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	19.393,36
	Overwaard nr.7 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	1.019,28
	Overwaard nr.8 ¹⁾	g.t.	n.v.t.	75.581,52
totaal provinciale molens				201.673,17

¹⁾ Van deze molens draagt de provincie de totale instandhoudingskosten. Daarmee kan zowel onderhoud als restauratie gemoed zijn. Een maal- en draaipremie is hier niet van toepassing.

Molens in eigendom bij gemeenten

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Alphen aan den Rijn	De Eendracht	61.722	0,-	2.880,-
Bernisse	Arend te Zuidland	375.960	1.600,-	2.880,-*
	De Hoop te Abbenbroek	36.941	0,-	2.880,-*
Bodegraven	Arkduif	144.751	900,-	-
Dordrecht	Kyck over den Dyck	g.t.	-	-
Gorinchem	De Hoop	199	0,-	2.007,-*
	Nooit Volmaakt	50.143	0,-	2.007,-*
	Oostmolen	416.534	1.600,-	2.007,-*
	Westmolen	g.o.	-	2.007,-*
Gouda	De Rode Leeuw	424.717	1.600,-	2.880,-
	Molen 't Slot	20.101	0,-	2.880,-
Graafstroom	Goudriaanse Molen	100.099	700,-	-
	Bleskensgraaf	373.799	1.600,-	3.440,-*
's-Gravenhage	De Korenaer Laakmolen	204.142 g.o.	1.300,- -	- -
Hellevoetsluis	De Hoop	57.602	0,-	2.450,27

(vervolg bijlage III)

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Katwijk	Gerechtigheid	449.450	1.600,-	2.880,-
Korendijk	Simonia te Piershil	153.820	1.100,-	2.517,71*
	Windlust te Goudswaard	234.255	1.300,-	2.517,71*
Leiden	De Maredijk	153.200	1.100,-	-
	Kikkermolen g.t.	-	-	-
	De Put	358.000	1.600,-	2.880,-*
	Rodenburgermolen 40	-	0,-	2.880,-*
	Stadsmolen	420.160	1.600,-	-
De Valk	134.640	900,-	2.880,-*	
Leiderdorp	Achthovensemolen	164.329	1.100,-	5.000,-*
	Bosmolen g.t.	-	-	2.880,-*
	Kalkmolen g.t.	-	-	2.880,-*
	Munnikkenmolen g.t.	-	-	2.880,-*
	Zijllaanmolen g.t.	-	-	2.880,-*
Leidschendam	De Salamander	191.853	1.100,-	5.000,-
Lisse	De Zemelmolen	85.211	500,-	-
Maassluis	De Hoop g.o.	-	-	-
Monster	De Vier Winden	152.260	1.100,-	2.880,-
Oegstgeest	Oudenhofmolen	34.305	0,-	-
Rijnwoude	Nieuw Leven	155.000	1.100,-	2.880,-*
	Rhijnenburgermolen	400.445	1.600,-	2.880,-*
Rotterdam	De Lelie	159.850	1.100,-	2.625,97*
	Pendrecht	170.191	1.100,-	2.635,97*
	De Ster	158.855	1.100,-	2.635,97*
	De Vier Winden	107.225	700,-	2.635,97*
	De Zandweg	43.174	-	2.635,97*
Rozenburg	De Hoop g.t.	-	-	-
Voorburg	De Vlieger	27.770	0,-	2.191,54
Voorschoten	Knipmolen	352.329	1.600,-	-
Wassenaar	Windlust	86.362	500,-	-

(vervolg bijlage III)

Molens in eigendom bij waterschappen

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Alphen aan den Rijn	Steektermolen	290.698	1.400,-	3.286,-
Gouda	Haastrechtse Molen	213.418	1.300,-	-
Graafstroom	Hofwegensemolen te Bleskensgraaf	151.359	1.100,-	3.440,-*
	Wijngaardsemolen te Bleskensgraaf	373.799	1.600,-	3.440,-*
Liesveld	Broekmolen te Streefkerk	100.290	700,-	3.440,-*
Maasland	Dijkpoldermolen	87.516	500,-	3.440,-*
Maassluis	Wippersmolen	17.723	0,-	3.440,-*
Nieuw-Lekkerland	Hoge Molen	433.587	1.600,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.1	30.841	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.2	492.500	1.600,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.3	72.971	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.4	48.596	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.5	36.578	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.6	65.738	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.7	61.110	0,-	3.440,-*
	Nederwaard nr.8	52.367	0,-	3.440,-*
Noordwijkerhout	Hogeveense Molen	180.000	1.100,-	2.905,50
Rijswijk	Schaapweimolen	40.133	0,-	3.440,-
Rotterdam	Nieuwlandse Molen	16.919	0,-	3.440,-*
	De Prinsenmolen	g.o.	-	2.819,50*
Schipluiden	Groeneveldsche Molen	1.030.461	1.600,-	3.440,-*
Vlist	Bonrepas	113.971	700,-	3.440,-
Warmond	Kokmolen	447.663	1.600,-	2.905,50
Zederik	Hoekmolen te Hei- & Boeicop	g.t.	-	3.440,-*
Zevenhuizen-Moerkapelle	Eendragtsmolen	113.512	700,-	2.819,50*

(vervolg bijlage III)

Molens in eigendom bij stichtingen

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Alblasserdam	Blokker, De	234.199	1.300,-	5.000,-*
	Kortlandse Molen	19.073	0,-	5.000,-
Alkemade	Adermolen	g.o.	-	5.000,-*
	Blauwe Molen	495.589	1.600,-	5.000,-*
	Buurtermolen	100.550	700,-	5.000,-*
	Googermolen	0	0,-	5.000,-*
	Kaagermolen	6.937	0,-	5.000,-*
	Lijkermolen nr.1	31.504	0,-	5.000,-*
	Lijkermolen nr.2	45.314	0,-	5.000,-*
	De Mopmolen	100.211	700,-	5.000,-*
	Rode Molen	101.123	700,-	5.000,-*
	Veendermolen	621.000	1.600,-	5.000,-*
	Vrouw Vennermolen	0	0,-	5.000,-*
	Waterloosmolen	0	0,-	5.000,-*
Alphen aan den	Molen nr. 1	763.538	1.600,-	5.000,-*
	Molen nr. 2	658.311	1.600,-	5.000,-*
	Molen nr. 3	679.734	1.600,-	5.000,-*
	Molen nr. 4	352.168	1.600,-	5.000,-*
	Vrouwgeestmolen	205.523	1.300,-	5.000,-*
Binnenmaas	Anthoniemolen te Maasdam	306.535	1.400,-	4.627,80*
	Goede hoop te Mijnsheerenland	g.t.	-	4.627,80*
	De Hoop te Maasdam	146.936	900,-	4.627,80*
	De Lelie te Puttershoek	77.036	500,-	4.627,80*
	Oostmolen te Mijnsheerenland	51.150	0,-	4.627,80*
	Windlust Westmaas	200.010	1.300,-	4.627,80*
	Bodegraven	Weijpoortse Molen	77.691	500,-
Brielle	Vliegend Hert	125.375	900,-	2.877,04
Delft	De Roos	361.001	1.600,-	4.719,-*
Dirksland	Dankbaarheid te Herkingen	g.t.	-	5.000,-*
	De Eendracht	113.512	700,-	5.000,-*
Giessenlanden	Boterslootsemolen te Noordeloos	0	0,-	5.000,-*
	Jan van Arkel	g.t.	-	5.000,-*
	Oudendijkse Molen te Hoornaar	506.400	1.600,-	5.000,-*
	Scheiwijkse Molen te Hoornaar	458.578	1.600,-	5.000,-*
	Stijve Molen te Meerkerk	g.o	-	5.000,-*
Goedereede	Korenlust te Stellendam	150.316	1.100,-	5.000,-
	De Windvang	157.272	1.100,-	1.314,-

(vervolg bijlage III)

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Graafstroom	Kerkmolen te Molenaarsgraaf	12.374	0,-	5.000,-*
	Kooiwijkse Molen te Oud Alblas	54.191	0,-	5.000,-*
	Middelmolen te Molenaarsgraaf	211.416	1.300,-	5.000,-*
	Peilmolen te Oud Alblas	49.485	0,-	5.000,-*
's-Gravenhage	Nieuwe Veenmolen	g.t.	-	5.000,-
Hardinxveld- Giessendam	Tiendwegse Molen	75.832	500,-	5.000,-*
Jacobswoude	Doesmolen	76.938	500,-	5.000,-*
	De Grosmolen	5.434	0,-	5.000,-*
	Hoogmadensche Molen	296	0,-	5.000,-*
	Vlietmolen	g.o.	-	5.000,-*
Korendijk	Landzigt te Zuid Beijerland	256.013	1.400,-	-
Leerdam	Ter Leede	226.478	1.300,-	5.000,-*
Leiden	De Heesterboom	33.809	0,-	5.000,-
	Stevenshofjesmolen	854.595	1.600,-	5.000,-*
Leiderdorp	Achthovensemolen	164.329	1.100,-	5.000,-*
	Doeshofmolen	153.042	1.100,-	5.000,-*
Leidschendam	De Salamander	191.853	1.100,-	5.000,-
Liesveld	Achterlandse Molen te Gr.Ammers	108.189	700,-	5.000,-*
	Achtkantemolen te Groot Ammers	160.621	1.100,-	5.000,-*
	Achtkantemolen te Streefkerk	524.329	1.600,-	5.000,-*
	Gelkenesmolen te Groot Ammers	12.775	0,-	5.000,-*
	Graaflandse Molen te Groot Ammers	166.431	1.100,-	5.000,-*
	Kleine Molen te Streefkerk	g.o.	-	5.000,-*
	Oude Weteringmolen te Streefkerk	35.642	0,-	5.000,-*
	Westermolen te Langerak	292.492	1.400,-	5.000,-*
Lisse	Siermolen	98.456	500,-	5.000,-
	Lageveensemolen	g.o.	-	5.000,-*
	Lisserpoelmolen	0	0,-	5.000,-*
Middelharnis	De Korenaer Stad a/h Haringvliet	129.355	700,-	5.000,-*
	Korenbloem te Sommelsdijk	88.110	500,-	5.000,-*
	Oranjeboom te Nieuwe Tonge	139.190	900,-	5.000,-*

(vervolg bijlage III)

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Nieuw- Lekkerland	Lage (Kleine) Molen	65.744	0,-	5.000,-*
Nieuwkoop	Westveensemolen	252.548	1.400,-	1.943,-
Noordwijk	Hogewegse Molen	30.824	0,-	5.000,-*
Oostflakkee	Bommelaer Korenbloem te Oude Tonge	104.489 14.527	700,- 0,-	5.000,-* 5.000,-
	Windlust te Achthuizen	23.620	0,-	5.000,-*
Reeuwijk	Oukoopse Molen	87.331	500,-	5.000,-*
Ridderkerk	De Kersenboom	g.t.	-	-
Rijnwoude	Geremolen	19.843	0,-	5.000,-*
	Groenendijkse Molen	320.468	1.400,-	5.000,-*
	Rietveldse Molen	3	0,-	5.000,-*
	De Rooie Wip	g.o.	-	5.000,-
	De Haas	204.325	1.300,-	5.000,-
	Hondsdijkse Molen	297.734	1.400,-	5.000,-*
Rotterdam	Distilleerketel	192.586	1.400,-	3.880,-
	De Speelman	361.001	1.600,-	4.719,- *
Schiedam	Drie Korenbloemen	222.505	1.300,-	5.000,- *
	De Noord	156.562	1.100,-	5.000,- *
	De Vrijheid	709.438	1.600,-	5.000,- *
	De Walvisch	118.998	700,-	5.000,- *
	Nieuwe Palmboom	g.t.	-	-
Warmond	Boterhuismolen	102.596	700,-	5.000,-*
	Broekdijkmolen	131.525	900,-	5.000,-*
	Nieuwe Hofmolen	0	0,-	5.000,-*
	Zwanburgermolen	0	0,-	5.000,-*
	Zweilandermolen	561.258	1.600,-	5.000,-*
	Faljeril	2)	500,-	5.000,-*
Wassenaar	Zuidwijkse Molen	304.202	1.400,-	5.000,-*
Wateringen	De Windlust	100.061	700,-	5.000,-
Zederik	Bonkmolen te Lexmond	0	0,-	5.000,-*
	Vlietmolen te Lexmond	76.750	500,-	5.000,-*
Zevenhuizen- Moerkapelle	Tweemanspolder nr.1	38.752	0,-	5.000,-*
	Tweemanspolder nr.2	59.399	0,-	5.000,-*
	Tweemanspolder nr.3	36.421	0,-	5.000,-*
	Tweemanspolder nr.4	22.155	0,-	5.000,-*
Zoetermeer	De Hoop	204.080	1.300,-	5.000,-
Zoeterwoude	Grote Molen	76.250	500,-	5.000,-*
	Meerburgermolen	260.863	1.400,-	5.000,-*
	Zelden van Passe	22.011	0,-	5.000,-*

²⁾ Geen tellerstand vanwege technische onmogelijkheid tot plaatsing van teller. Premie is gebaseerd op geschat aantal omwentelingen van ca. 80.000.

(vervolg bijlage III)

Molens in eigendom bij particulieren

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Alblasserdam	Souburgse molen	g.t.	-	-
Alkemade	Akkerslootmolen	g.o.	-	-
Alphen aan de Rijn	Dikke Molen	g.o.	-	3.440,-
	De Morgenster	g.t.	-	3.722,-
Bergambacht	Den Arend	100.062	700,-	
	De Bachtenaar	359.497	1.600,-	2.347,-
Berkel en Rodenrijs	De Valk	g.t.	0,-	2.226,53
Bernisse	De Bernisse molen	g.o.	-	5.000,-
Binnenmaas	Korenmolen Heinenoord	g.t.	-	-
Bleiswijk	Molen Al	g.t.	-	5.000,-
Goedereede	De Hoop	340.626	1.400,-	
	De Zwaan te Ouddorp	269.405	1.400,-	1.314,-
Graafstroom	De Hoop te Oud Alblas	264.853	1.400,-	5.000,-
	Vriendschap te Bleskensgraaf	76.112	500,-	-
's-Gravendeel	Vliegend Hert	g.t.	-	3.409,-
's-Gravenzande	Korenmolen	129.071	900,-	2.071,-
Heerjansdam	Landzicht	256.013	1.400,-	-
Hellevoetsluis	Korenmolen te Nieuwenhoorn	g.t.	-	-
Jacobswoude	Heilige Geestmolen te Rijnsaterwoude	g.t.	-	1.900,-
	Dekkermolen te Rijnsaterwoude	g.o.	-	-
Korendijk	Swaen te Nieuw-Beijerland	g.t.	-	5.000,-
Leiden	De Herder	0	0,-	5.000,-
Liesveld	Korenmolen te Streefkerk	191.971	1.100,-	-
	Kleine Molen te Streefkerk	g.o.	-	5.000,- *
Maasland	Drie Lelies	g.t.	-	-
Nootdorp	Windlust	16.279	0,-	-
Rijnsburg	Hoop Doet Leven	745.179	1.600,-	5.000,-
Schipluiden	Korpershoek	500.783	1.600,-	2.365,-

(vervolg bijlage III)

<i>gemeente</i>	<i>molen</i>	<i>omwentelingen bovenas</i>	<i>premie</i>	<i>onderhouds- subsidie</i>
Spijkenisse	Nooitgedacht	156.264	1.100,-	1.749,-
Vlaardingen	Aeolus	509.185	1.600,-	5.000,-
Warmond	Laekermolen	250.291	1.400,-	1.555,-
Westvoorne	Korenmolen te Rockanje	g.o.	-	-
	Korenmolen te Oostvoorne	g.t.	-	-
Zoeterwoude	Barremolen	g.t.	-	5.000,-
			<i>premies</i>	<i>onderhouds- subsidies</i>
totaal overige molens			127.900,-	727.821,53

Verklaring van afkortingen en tekens

g.o. geen opgave ontvangen
g.t. geen teller aanwezig
* deze bedragen zijn vastgesteld op grond van de "poolregeling onderhoudskosten"

BIJLAGE IV Prioriteitenoverzicht BRRM 1998 in de provincie Zuid-Holland

nr	naam/adres/ object	totale kosten geschat	subsidi- abele kosten geschat	maxi- maal rijks- subsi- die	toege- kend t/m 1997	toege- kend voor 1998	(eerste) jaar van uitvoer- ing
1.	Capelle aan den IJssel, Kerklaan 2 dorpskerk	563.629	352.138	281.710	150.719	23.528	1988/- 1989
2.	Capelle aan den IJssel, 's-Gravenweg 229 herenhuis	600.000	300.000	180.000	-	14.972	1993
3.	Cromstrijen Molendijk 61 boerderij	685.671	635.596	381.357	267.645	29.944	1990/- 1991
4.	Cromstrijen, Torenstraat 18 Numansdorp kerk	326.777	298.006	238.404	174.963	19.250	1989
5.	Cromstrijen, Kerkstraat 18 Klaaswaal kerk	760.348	747.262	597.809	-	47.055	1993
6.	Cromstrijen Schuringsedijk 2 numansdorp waterschaps- huis	644.331	225.109	135.065	116.370	10.694	1991
7.	Sassenheim Hoofdstraat 217 kerkhofmuur	447.179	447.179	337.056	211.373	25.666	uitge- voerd
8.	Leiderdorp Achtthovenerweg 9-11 boerderij		315.287	94.586	78.388	8.555	uitge- voerd
9.	Leiderdorp Hoofdstraat 8 herenhuis	196.440	196.440	117.864	-	8.555	1993
10.	Oud-Beijerland Steenenstraat 2 woning	85.000	51.000	30.600	-	2.140	1993
11.	Bleiswijk Rottedijk 19 molen	1.200.000 (totale restaura- tie)	360.000 (eerste fase)	288.000	-	23.527	1993

(totaal)

2.682.451

213.886

---

nr	gemeente	adres	object/naam
1.	Alphen a/d Rijn	Woubrugseweg 78	gemaal Cornelis Den Hertog
2.	Bergambacht	Zuidbroekse Opweg	windmotor
3.	Liesveld	Nieuwpoortseweg 3b Langerak	gemaal
4.	Rijnwoude	Rijndijk 127 Hazerswoude-Rijndijk	watertoren
5.	Vlist	Hoogstraat 31 Haastrecht	gemaal De Hooge Boezem
6.	Vlist	Hoogstraat 80 Haastrecht	(machinisten) woning

BIJLAGE VI

Gemeentegrenzen en regio-indeling

M.I.P. Zuid-Holland

Legenda

 Uitgevoerde gemeente beschrijving per 31-12-1992

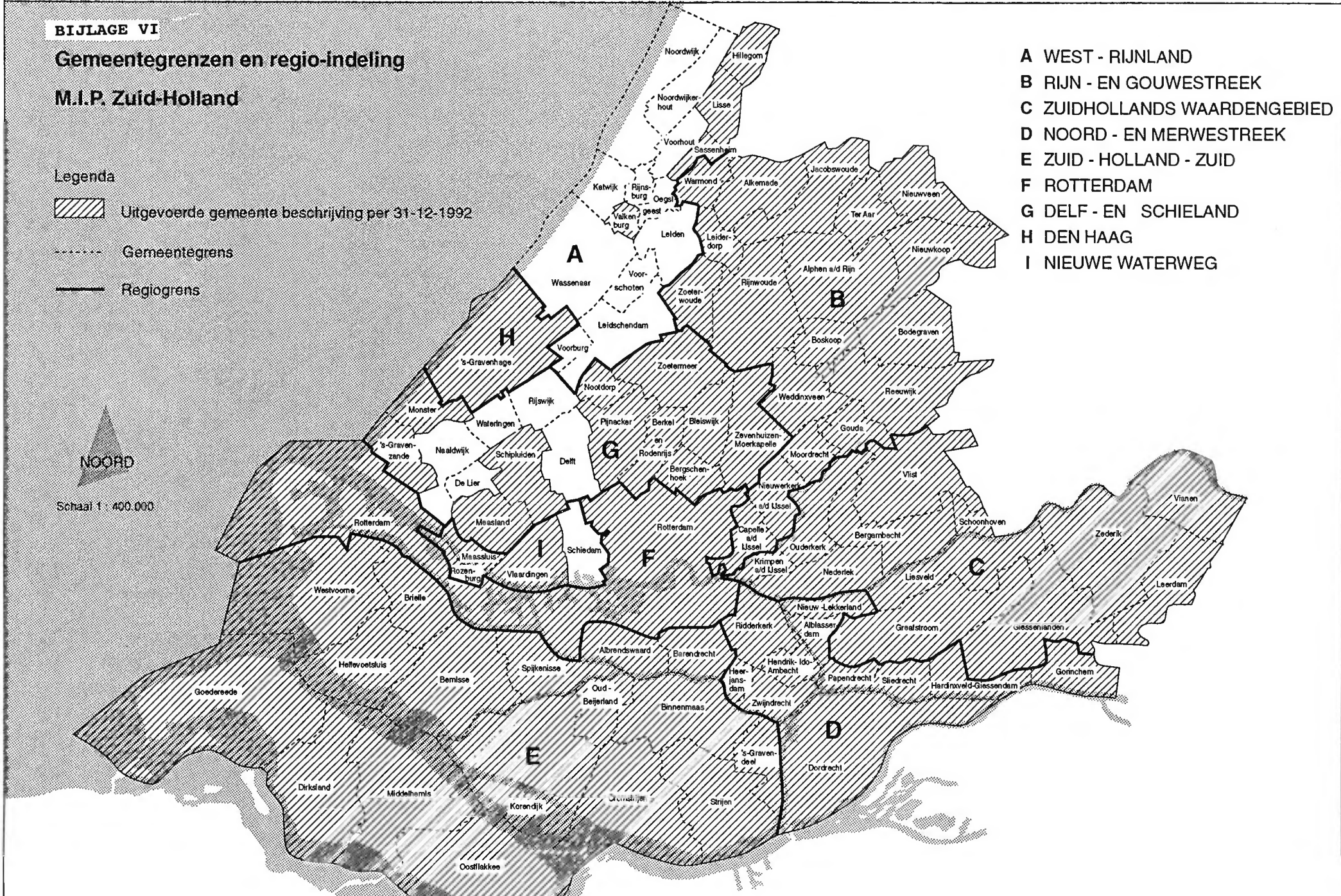
 Gemeentegrens

 Regiogrens

- A WEST - RIJNLAND
- B RIJN - EN GOUWESTREEK
- C ZUIDHOLLANDS WAARDENGEBIED
- D NOORD - EN MERWESTREEK
- E ZUID - HOLLAND - ZUID
- F ROTTERDAM
- G DELF - EN SCHIELAND
- H DEN HAAG
- I NIEUWE WATERWEG

NOORD

Schaal 1 : 400.000

Gemeentegrenzen en regio-indeling

M.I.P. Zuid-Holland

Legenda

 Uitgevoerd veldwerk per 31-12-1992

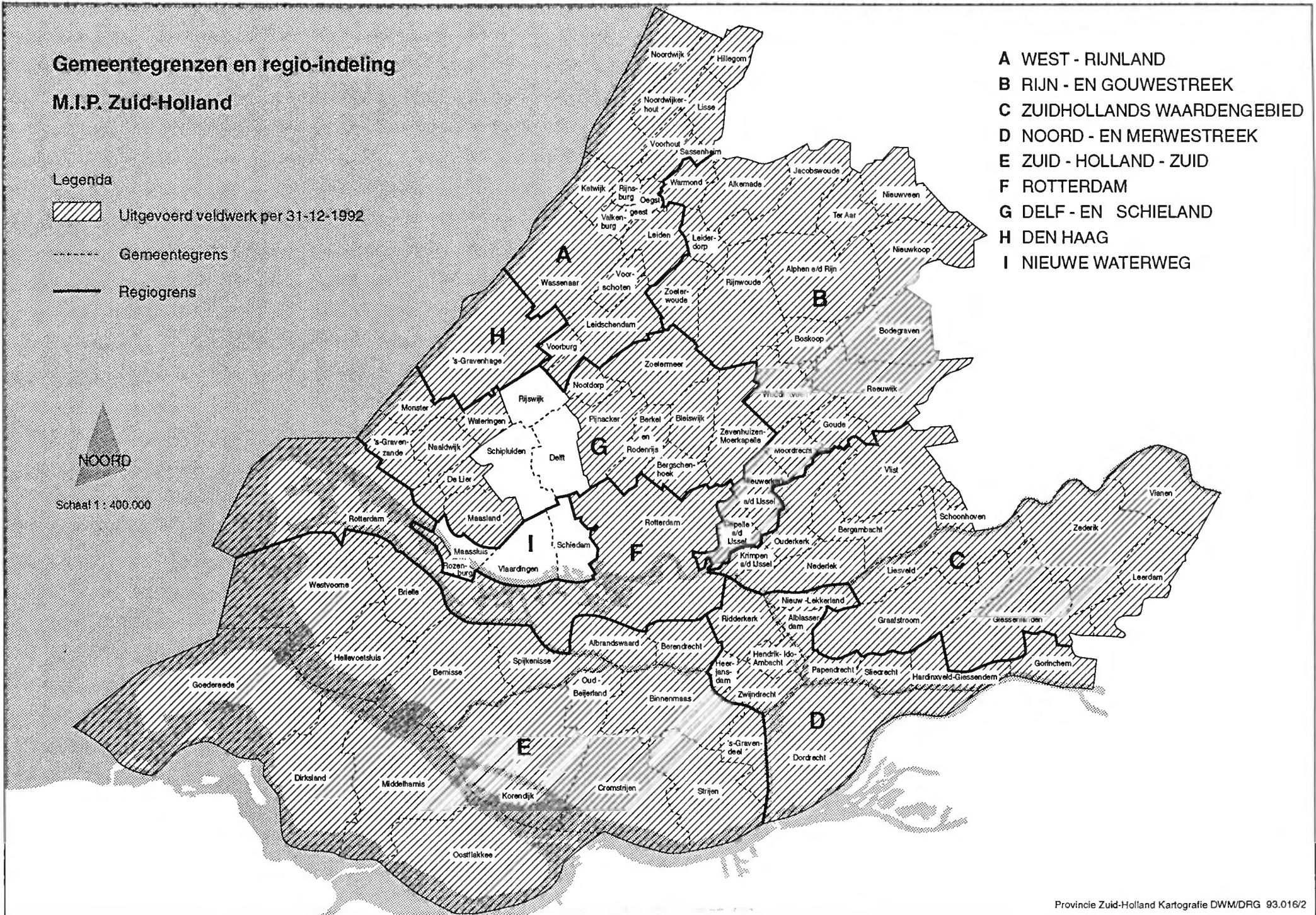
 Gemeentegrens

 Regiogrens

- A WEST - RIJNLAND
- B RIJN - EN GOUWESTREEK
- C ZUIDHOLLANDS WAARDENGEBIED
- D NOORD - EN MERWESTREEK
- E ZUID - HOLLAND - ZUID
- F ROTTERDAM
- G DELF - EN SCHIELAND
- H DEN HAAG
- I NIEUWE WATERWEG

NOORD

Schaal 1 : 400.000

sectie monumenten

leden: mr M.J.J.M. Boelen (voorzitter, tevens voorzitter PMC)

drs ing. W.L.F. Rietbergen (ANWB)
ir D. van der Veen (Bond Heemschut)
ir J. Wegner (pers. titel)
ir W.B.J. Polman (KNOB)

secretariaat: drs L. Nizet
Koningskade 1
2596 AA Den Haag
070-3117349

sectie archeologie

leden: prof. dr ir J.C. Visser (voorzitter)

drs W.A.M. Hessing (provinciaal archeoloog)
drs M. Poldermans (pers. titel)
prof. dr L.P. Louwe Kooijmans (pers. titel)

secretariaat: ir ing. Th.A.J. Schiere
Koningskade 1
2596 AA Den Haag
070-3117037

sectie molens

leden: dhr C. Bakker (voorzitter)

dhr L. Dijkman (Rijnlandse molenstichting)
drs C.M. de Vos (molenstichting Goeree Overflakkee)
drs R. Scheeres (Schiedamse molenstichting)

secretariaat: dhr G. Ottevanger
Koningskade 1
2596 AA Den Haag
070-3116547

BIJLAGE VIII

Overzicht rijksmonumenten in Zuid-Holland (per 31-12-1992)
met per gemeente toegewezen rijksbudget over 1997 en 1998.

Gemeente	totaal aantal monumenten per dec. 1992	aantal grote monu- menten	aantal kleine monu- menten	laatst vastgestelde monumenten- verordening	budget 1997 in f	budget 1998 in f
Alblasserdam	16	-	16	-	-	-
Albrandswaard	16	6	10	1991	50.881,-	46.107,-
Alkemade	33	4	29	1991	72.542,-	74.523,-
Alphen a/d Rijn	43	5	38	1989	88.234,-	84.868,-
Barendrecht	13	1	12	1991	22.158,-	-
Bergambacht	29	6	23	1991	60.734,-	53.244,-
Bergschenhoek	1	-	1	-	-	-
Berkel en Rodenrijs	6	2	4	1991	-	-
Bernisse	67	9	58	1991	128.887,-	106.844,-
Binnenmaas	47	8	39	1991	-	86.006,-
Bleiswijk	4	2	2	-	-	-
Bodegraven	25	3	22	1991	-	137.370,-
Boskoop	-	-	-	-	-	-
Brielle	366	14	352	1989	541.503,-	449.457,-
Capelle a/d IJssel	15	2	13	-	-	-
Cromstrijen	13	3	10	-	-	-
De Lier	5	2	3	1990	17.381,-	17.078,-
Delft	650	73	577	1989	1.180.839,-	978.241,-
Dirksland	25	5	20	1991	56.207,-	46.585,-
Dordrecht	761	39	722	1991	1.153.252,-	954.770,-
Giessenlanden	56	7	49	1991	113.641,-	108.058,-
Goedereede	132	16	116	1989	200.000,-	204.257,-
Gorinchem	174	23	151	-	327.406,-	278.023,-
Gouda	303	28	275	1990	525.830,-	440.184,-
Graafstroom	78	6	72	1989	130.487,-	106.542,-
's-Gravendeel	5	-	5	1991	19.357,-	30.797,-
's-Gravenhage	842	70	772	1981	1.201.501,-	1.004.734,-
's-Gravenzande	8	3	5	1991	26.847,-	21.833,-
Hardinxveld-Giessendam	10	1	9	1991	21.861,-	17.559,-
Heerjansdam	5	1	4	1991	25.875,-	37.549,-

BIJLAGE VIII (vervolg)

Gemeente	totaal aantal monumenten per jan. 1991	aantal grote monu- menten	aantal kleine monu- menten	laatst vastgestelde monumenten- verordening	budget 1996 in f	budget 1997 in f
Hellevoetsluis	33	22	11	1991	135.534,-	109.200,-
Hendrik-Ido-Ambacht	8	1	7	1991	17.657,-	-
Hillegom	5	2	3	1991	16.343,-	14.159,-
Jacobswoude	23	5	18	1991	76.371,-	87.181,-
Katwijk	26	7	19	1990	74.028,-	67.861,-
Korendijk	32	4	28	1991	-	64.090,-
Krimpen a/d IJsel	9	2	7	-	-	-
Leerdam	46	13	33	1989	117.322,-	97.595,-
Leiden	1.122	107	1.015	1989	1.944.470,-	1.613.251,-
Leiderdorp	21	1	20	-	-	-
Leidschendam	27	1	26	1990	53.491,-	59.549,-
Liesveld	66	12	54	1991	148.388,-	128.888,-
Lisse	16	3	13	1991	38.746,-	58.426,-
Maasland	44	1	43	1989	64.895,-	55.267,-
Maassluis	33	5	28	1991	66.313,-	54.896,-
Middelharnis	149	9	140	1989	233.502,-	192.483,-
Monster	4	2	2	1990	25.460,-	47.632,-
Moordrecht	21	4	17	1991	63.286,-	67.892,-
Naaldwijk	15	5	10	1992	50.090,-	-
Nederlek	11	2	9	1991	23.844,-	19.709,-
Nieuw-Lekkerland	22	-	22	1991	27.801,-	24.124,-
Nieuwerkerk a/d IJsel	12	2	10	1991	26.413,-	21.930,-
Nieuwkoop	12	5	7	1991	49.779,-	50.742,-
Nieuwveen	1	-	1	1992	-	-
Noordwijk	42	6	36	1990	87.199,-	76.419,-
Noordwijkerhout	6	1	5	-	-	-
Nootdorp	5	2	3	1991	16.282,-	13.702,-
Oegstgeest	20	4	16	1989	-	62.672,-
Oostflakkee	26	8	18	1991	75.591,-	61.446,-
Oud-Beijerland	24	3	21	1938	-	-

BIJLAGE VIII (vervolg)

Gemeente	totaal aantal monumenten per jan. 1991	aantal grote monu- menten	aantal kleine monu- menten	laatst vastgestelde monumenten- verordening	budget 1996 in f	budget 1997 in f
Ouderkerk	28	3	25	1991	59.135,-	49.168,-
Papendrecht	2	-	2	-	-	-
Pijnaker	9	1	8	1991	41.243,-	52.671,-
Reeuwijk	22	1	21	1989	37.754,-	38.192,-
Ridderkerk	55	3	52	1991	84.591,-	70.170,-
Rijneveld	45	5	40	1991	88.477,-	80.557,-
Rijnsburg	6	2	4	1991	20.939,-	-
Rijswijk	48	2	46	1992	76.863,-	71.598,-
Rotterdam	258	24	234	1991	-	-
Rozenburg	2	-	2	-	-	-
Sassenheim	10	1	9	-	-	-
Schiedam	176	19	157	1991	331.870,-	294.280,-
Schipluiden	20	2	18	1991	40.551,-	32.194,-
Schoonhoven	138	21	117	1990	274.328,-	-
Sliedrecht	3	2	1	1991	-	-
Spijkenisse	4	1	3	1991	10.418,-	8.333,-
Strijen	8	2	6	1991	57.622,-	101.098,-
Ter Aar	3	2	1	1991	33.237,-	49.036,-
Valkenburg	1	-	1	-	-	-
Vianen	168	56	112	1981	488.940,-	406.961,-
Vlaardingen	28	4	24	-	-	-
Vlist	65	6	59	-	115.906,-	100.213,-
Voorburg	39	6	33	1991	91.147,-	79.647,-
Voorhout	7	2	5	1990	-	27.107,-
Voorschoten	85	3	82	1991	126.375,-	112.935,-
Waddinxveen	2	2	-	1991	16.271,-	21.675,-
Warmond	32	5	27	1991	-	84.099,-
Wassenaar	58	54	4	1991	96.786,-	81.796,-
Wateringen	6	3	3	1991	26.676,-	-
Westvoorne	17	6	11	1991	51.366,-	44.786,-

BIJLAGE VIII (vervolg)

Gemeente	totaal aantal monumenten per jan. 1991	aantal grote monumenten	aantal kleine monumenten	laatst vastgestelde monumenten-verordening	budget 1996 in f	budget 1997 in f
Zederik	90	9	81	1991	158.580,-	133.234,-
Zevenhuizen-Moerkapelle	11	3	8	1991	34.134,-	32.010,-
Zoetermeer	13	1	12	1991	27.805,-	24.753,-
Zoeterwoude	34	3	31	1991	63.922,-	60.589,-
Zwijndrecht	4	3	1	1991	28.638,-	17.479,-
Totaal	7.126	835	6.291		11.881.802,-	10.408.324,-

* Voor deze gemeenten is over dit jaar geen budget berekend in verband met een zogenaamde "kanjer-restauratie".

^p De door het rijk toegewezen budgetten voor deze gemeenten zijn samengevoegd tot een provinciaal budget, zoals geregeld in de BRRM 1990 (zie pp. 4-5).

BIJLAGE IX Overzicht Beschermd Stads- en Dorpsgezichten in Zuid-Holland
per 31 december 1992

Gemeente	naam beschermd gezicht	start procedure	definitieve aanwijzing
Alblasserdam/ Nieuw-Lekkerland	Kinderdijk-Elshout	1988	-
Bernisse	Geervliet	1974	1975
	Heenvliet	1962	1966
Brielle	Brielle	1974	1975
Delft	Delft	1970	1979
Dordrecht	Dordrecht	1982	1988
Giessenlanden	Noordeloos	1987	-
Goedereede	Goedereede	1970	1973
Gorinchem	Gorinchem	1985	1988
Gouda	Gouda	1976	1979
's-Gravenhage	Binnenhof	1965	1971
	St. Jacobskerk	1965	1971
	Malieveld	1965	1972
	Malieveld/uitbreiding	1988	-
	Willemspark	1965	1971
Hellevoetsluis	Hellevoetsluis	1981	1986
Leiden	Leiden	1977	1982
Liesveld	Nieuwpoort	1971	1973
Maasland	Maasland	1969	1970
Maasluis	Maassluis	1974	1976
Middelharnis	Middelharnis/Sommelsdijk	1987	-
Noordwijk	Noordwijk-Binnen	1987	-
Rotterdam	Delfshaven	1966	1969
	Delfshaven/uitbreiding	1986	1991
	Scheepvaartkwartier	1976	1978
Schiedam	Schiedam	1986	-
Schipluiden	't Woudt	1969	1970
Schoonhoven	Schoonhoven	1972	1974
Vianen	Vianen	1972	1975
Vlist	Bonrepas	1987	-
	Vlist	1964	1969
Voorburg	Voorburg	1969	1972
Voorschoten	Voorschoten	1966	1968
Wassenaar	Wassenaar	1964	1967
Zederik	Ameide	1987	-

(totaal 33 stads- en dorpsgezichten)